

TATRY

zapraszają!

Biały Dunajec,
Bukowina Tatrzańska,
Kościelisko, Poronin, Zakopane,
Kraj Preszowski

TATRY

zapraszają!

Ostomili Goście

Powiat Tatrzański to skarbnica tradycji i kultury góralskiej oraz unikalnej tatrzańskiej przyrody; idealne miejsce do rodzinnego wypoczynku i regeneracji sił duchowych i fizycznych. Tutaj poznacie Państwo żywą kulturę ludzi gór, ich tańce i muzykę, a także smaczną kuchnię z regionalnymi przysmakami: oscypkiem, kwaśnicą, pstrągiem i herbatą góralską.

Wspaniałe widoki górskie, tatrzańskie doliny i szczyty, rwące potoki, szum wiatru uspokoją Wasze nerwy i dodadzą nowych sił a gościnność góralska, otwarte serca i domy, pozwolą Wam odpoczywać spokojnie i bezpiecznie.

Wiele atrakcji, bogaty kalendarz imprez kulturalnych i sportowych oferowane w gminach: Zakopane, Biały Dunajec, Bukowina Tatrzańska, Kościelisko, Poronin sprawią, że wypoczynek będzie urozmaicony, a nie odkryte jeszcze miejsca zaurczą Was swym pięknem.

Witajcie
Starosta Tatrzański
Andrzej Gąsienica Makowski

BIAŁY DUNAJEC Królestwo pstrąga

Na Pogórze

Gmina Biały Dunajec leży na stokach Pogórza Gubałowskiego i Pogórza Gliczarowskiego. Widoki z otaczających gminę wierzchów są naprawdę niesamowite – można podziwiać rozległe i piękne panoramy Tatr, Gorców, Beskidów (Babia Góra) oraz Kotlinę Orawsko-Nowotarską. Przeważają tutaj powierzchnie bezleśne, co sprzyja latem turystyce pieszej i rowerowej. Bardzo korzystne nachylenie stoków i dość długie zaleganie pokrywy śnieżnej umożliwiają uprawianie narciarstwa alpejskiego i biegowego. W skład gminy wchodzi podhalańskie wsie: Biały Dunajec, Gliczarów Dolny, Gliczarów Górny, Leszczyny i Sierockie. Mieszkańcy gminy słyną m.in. z kultywowania góralskich tradycji, wyrażającego się w zachowaniu gwary, zwyczajów i obrzędów, muzyki i tańców, śpiewu, strojów, budownictwa. Biały Dunajec nie jest tak znany jak Zakopane, ale dla turystów spragnionych prawdziwej kultury ludowej, ciszy, spokoju, czystego powietrza – jest to miejsce idealne do wypoczynku.

Historia Generalska gmina

Centrum gminy jest Biały Dunajec, wieś rozlokowana na wysokości od 660 do 720 m n.p.m., nad potokiem o tej samej nazwie. Początki wsi

sięgają połowy XVI stulecia, to jest okresu, w którym pierwsi osadnicy pojawili się w tej części Podhala, a władający starostwem nowotarskim ród Pieniżków otrzymał od króla przywilej na zakładanie nowych osad. Najdawniejsza wzmianka historyczna o Białym Dunajcu pochodzi z 1564 r., kiedy to lustratorzy dóbr królewskich wymienili tę osadę jako nową, zamieszkiwaną przez sześciu kmieci. Akt lokacyjny Białego Dunajca został wystawiony w piętnaście lat później – dokładnie 23 lutego 1579 r. Przez długie lata wieś pozostawała największą osadą na przedgórzu Tatr, aż do zaludnienia i usamodzielnienia się kolejnych miejscowości. Pierwsze informacje o Gliczarowie, Sierockiem i Leszczynach pochodzą dopiero z XVII wieku.

Biały Dunajec rozwinął się w okresie międzywojennym, kiedy powstały białodunajecka parafia oraz fabryka tektury. Dziś jest to przede wszystkim dobrze zagospodarowany rejon turystyczny.

Wojowniczy Górale

Kilka nazwisk mieszkańców Białego Dunajca zapisało się chlubnie w historii regionu i kraju. W XVI w. wojskową karierę zrobił Jędrzej Pawlik, pierwszy sołtys Białego Dunajca, protoplasta rodu Pawlikowskich. Z pewnością jednak najbardziej znaną postacią był tutejszy góral, Andrzej Galica (1873-1945). Patriota walczący o niepodległość Polski, podczas I wojny światowej żołnierz Legionów Józefa Piłsudskiego, po wojnie popularny generał, poseł i senator RP a także... poeta piszący gwarą podhalańską oraz językiem literackim.

Kultura i imprezy Folklor, nojsławniyjsa, pstrągi...

W gminie dba się o zachowanie kultury podhalańskiej, jej wielkiego bogactwa i różnorodności. Działają tutaj wiele zespołów regionalnych, prowadzonych przez pasjonatów góralszczyzny. W 1953 r. Zofia Solarzowa zorganizowała zespół o nazwie „Białe Dunajec”. Maria Porębska, kierująca GOK założyła dwa zespoły: dziecięcy zespół im. Zośki Gracy od Tatara i „Białodunajecanie”. Ponadto

przy Szkole Podstawowej Nr 2 funkcjonuje „Małe Podhale”. Kulturowanie folkloru wspomaga m.in. Gminny Ośrodek Kultury w Białym Dunajcu. Efekty można zobaczyć i usłyszeć na takich imprezach jak: Przegląd Młodych Gawędziarzy i Recytatorów im. Andrzeja Skupnia-Florcka, Podhalański Festiwal Papięski, Parada Gazdowska, Wielkanocna Kosofęcka (konkurs na najpiękniejszy i najbardziej tradycyjny koszyk ze święconym odbywający się w Wielką Sobotę), Konkurs Młodych Toniecników, czy roczne dzielenie się opłatkiem i jajkiem święconym oraz

tradycyjne posiadki góralskie. Znakomitą okazją do poznania walorów kulturalnych i krajobrazowych regionu podhalańskiego stwarza Ogólnopolski Podhalański Rajd Narciarski LZS. Coraz większą popularnością wśród turystów cieszą się dwie letnie imprezy, organizowane wspólnie przez GOK i Związek Podhalań Oddział w Białym Dunajcu: Wybory „Miss Podhala”, czyli Nojśwarniysyj Górolecki oraz Dzień Pstrąga, będący zarówno konkursem wędkarskim, jak i kulinarną biesiadą połączoną z dobrą zabawą.

Kultura Rodzinna muzyka Trebuniów-Tutków

Muzykująca rodzina Trebuniów-Tutków z Białego Dunajca zdobyła olbrzymią popularność nie tylko w Polsce, ale i za granicą (szczególnie po wspólnych projektach z zespołem reggae z Jamajki – Twinkle Brothers). Trebunie-Tutki hołubią tradycję i muzykują w rodzinnym gronie już prawie od stu

lat, od czasów dziadka Stanisława Budza-Mroza, grającego na dudach w rejonie szczytu Giewontu, którego Jan Kasprzowicz opiewał w poemacie „Kobziarz Mróz”. Dziś zachwycają nas swoją muzyką: ojciec Władysław – wielki mistrz sztuki podhalańskiej i jego dzieci: Krzysztof – znawca historii muzyki góralskiej, poeta i kompozytor, Anna – przejmujący głos w nowej muzyce polskiej i Jan. Wspiera ich na kontrabasie Andrzej Wyrostek, mąż Ani. Władysław, absolwent krakowskiej ASP, od 35 lat jest uznanym malarzem, Krzysztof dyplomowany architekt z pasją projektuje chałupy góralskie, Ania – ukończyła w Krakowie grafikę i religioznawstwo, a Jan i Andrzej zajmują się lutnictwem. Rodzinny zespół Trebuniów-Tutków to światowa awangarda „world music”.

Kultura Rzeźbiarz i poeta

Pod górami rodzą się zdolni ludzie. Chcemy przedstawić choćby dwóch z nich: Wojciecha Kułacha Wawrzyńcoka (1812-1897) oraz Andrzeja Skupnia-Florka (1902-1973). Pierwszy urodził się Gliczarowie. Dzięki talentowi malarzkiemu i rzeźbiarskiemu zyskał

przydomek „Leonardo da Vinci z Gliczarowa”. Urodził jego rzeźb podziwiać można np. w starym kościółku w Zakopanem, którego wnętrze zdobią ołtarze autorstwa gliczarowskiego twórcy. Drugi był uznanym poetą regionalnym. Urodził się w Stołowym, wysoko położonym przysiółku Białego Dunajca. Górale do dziś czytają na posiadach jego wiersze i gawędy.

Miłujem Podhole...

*Miłujem Podhole ponad sićkie skarby,
Bok się tu urodził na tyj ziymy skalnej –
Wiater holny z Tater i źródłano woda,
Lepiej jako mlyko do dziśka mnie chowa.
Sumiom mi potoki, śpiywajom ptosecki,
Jak wyrídem na Giewont – bierem w gorzc gwiozdecki.
Sićkie het pozbiyrom, podziem się z Wami –
Bo wyście mi bracia z cały sił kochani.
Zaś złoty miesiącek ostawie niek świycki,
Niekse wylatujom nań astronauta –
Jo hań nie polece, bo jo tu nowole,
I ponad miesiącek – miłujem PODHOLE!*

Andrzej Skupień-Florek, Stołowe, grudzień 1968 r.

Turystyka Raj dla oczu

Położenie gminy Biały Dunajec sprawia, że jest ona doskonałym miejscem wypoczynkowym dla

wielbicieli spacerów i rozległych widoków (przede wszystkim na Tatr). Zarówno na wzgórzach Paśma Gliczarowskiego na wschodzie gminy, jak i na zachodzie, w Paśmie Gubałowskim można wydeptać własne atrakcyjne ścieżki. Z gminnych tras rowerowych powinni korzystać raczej ci obdarzeni dobrą kondycją. Na terenie całej gminy znajdują się góralskie pensjonaty, w których na gości czeka prawie 2000 miejsc noclegowych. Rozwój gminy nastawiony jest przede wszystkim na agroturystykę, z jednoczesnym propagowaniem zdrowej żywności.

Turystyka Biało w Gliczarowie

Gliczarów to z pewnością mały „narciarski raj” – z wioski rozpościera się jedna z najpiękniejszych i najrozleglejszych na Podhalu panorama Tatr, Beskidów i Gorców. Duża wysokość sprawia, że zima trwa tutaj wyjątkowo długo (często od listopada do kwietnia). Tereny zjazdowe znajdują się m.in. w Gliczarowie Górnym (wyciąg „U Steni”) oraz w Gliczarowie Dolnym (stacja narciarska „Sami Swoi”). Początkujący narciarze znajdą też łatwe trasy przy wyciągach na terenie Stołowego. Warto dodać, że od kilku lat w Gliczarowie Górnym rozpoczyna się tradycyjny Bieg im. Jana Pawła II na trasie z Gliczarowa do Nowego Targu, w którym rokrocznie startuje kilkuset miłośników nart biegowych.

WAŻNE ADRESY:

Urząd Gminy Biały Dunajec
ul. Jana Pawła II 312
34-425 Biały Dunajec
tel. 18 20 731 97
fax 18 20 731 25
www.bialydunajec.com.pl

Gminny Ośrodek Kultury
im. gen. bryg. Andrzeja Galicy
ul. Jana Pawła II 363
34-425 Biały Dunajec
tel. 18 20 016 90
fax 18 20 733 30
gok@bialydunajec.com.pl
www.gokbialydunajec.pl

Gminna Biblioteka Publiczna
w Białym Dunajcu
ul. Jana Pawła II 363
34-425 Biały Dunajec
tel. 18 20 738 98
fax 18 20 733 30
bdggbp@op.pl

BUKOWINA TATRZAŃSKA Góry, narty i tradycja

*Lud tu twardsy jak skała,
mocniejszy jak smyki,
obycaji góralskik nie popuści na wieki*

Józef Pitorak

Zachwycić się Tatrami

Widok na Tatry z Bukowiny Tatrzańskiej zachwycił już niejednego. Cały górski świat widać stąd jak na dłoni. Koniecznie trzeba tu przyjechać, by nabrać świeżego powietrza w płuca, zachwycić się Tatrami i nacieszyć góralszczyzną. Mieszkańcy gminy, kultywujący góralską tradycję, dbają o to, by gmina nowoczesnie się rozwijała. Stąd liczne inwestycje, wyciągi narciarskie, trasy spacerowe, rowerowe i inne atrakcje. W szeroką ofertę kulturalną Bukowiny Tatrzańskiej znakomicie wpisują się słynne „Sabałowe Bajania” i inne imprezy kulturalne, organizowane przez bukowiński Dom Ludowy i ludzi, którzy swoją pasją potrafili zarazić innych. Gmina Bukowina Tatrzańska obejmuje ziemie leżące na styku dwóch historycznych krain, oddzielonych rzeką Białką. Na jej lewym, zachodnim brzegu znajduje się Podhale, na prawym, na wschodzie – Spisz. Ich odrębność, odmienna historia i kultura, a jednocze-

śnie wzajemne przenikanie się, tworzą specyficzny klimat, stanowiący o niepowtarzalności regionu.

Mieszka tutaj 12 300 mieszkańców. Gminę tworzy osiem wsi: na grzbietach i stokach Pogórza Gliczarowskiego rozciąga się Bukowina Tatrzańska, a w jego dolinach leżą Groń i Leśnica, najbardziej na południe wysunięte są Brzegi, w dolinie Białki, na lewym jej brzegu leży Białka Tatrzańska, a na prawym, należącej już do Spisza, Czarna Góra, Jurgów i Rzepiska.

Historia Po obu stronach Białki

Przez stulecia rzeka Białka stanowiła granicę dwóch państw: polskiego i węgierskiego. Podhale wraz z Białką, Brzegami, Bukowiną, Groniem i Leśnicą dzieliło trudne losy Królestwa Polskiego, a potem pozostającej pod zaborami Galicji. Wioski zaś spiskie wchodziły w skład historycznych Węgier i w państwie polskim znalazły się w latach 20. ubiegłego wieku.

Bukowina Tatrzańska powstała jako jedna z ostatnich wsi na Podhalu. Najwcześniejszy zapis o niej znajduje się w wyroku króla Zygmunta III z 1630 roku w sprawie skargi na starostę Mikołaja Komorowskiego. Od-

powiada to prawdopodobnie końcowi procesu osadnictwa na „bukowińskich wierchach”. Na początku XVII wieku powstała Białka, w której funkcję sołtysów przez lata dzierżył słynny ród Nowobilskich. Z tego samego okresu pochodzą dokumenty z pierwszymi wzmiankami o Groniu, Leśnicy i Brzegach. Wioski spiskie zasiedlono na przełomie XVI i XVII w. Według legendy, założycielem Jurgowa był zbójnik Jurko z Frankowej. Z pewnością osiedlali się tutaj polscy górale spisy i podhalańscy oraz górale ze Słowacji. Na przełomie XIX i XX w. region został odkryty przez turystów i od tej pory przyciąga coraz większą ich liczbę.

Zabytki W drewnie wyczarowane

Najciekawsze zabytki na terenie gminy Bukowina Tatrzańska to drewniane kościółki i kapliczki, stare zagrody i szałas. Piękne, zabytkowe, drewniane świątynie podziwiać można w Białce Tatrzańskiej (XVII/XVIII w.) i Jurgowie (XVII w.). Spośród licznych kapliczek koniecznie zobaczycь trzeba osiemnastowieczną kapliczkę w Groniu na Kobylarzówce, która ponoć „idzie” w stronę Trybsza. Ciekawe, wiekowe chaty góralskie zagospodarowano muzealnie. Na Spiszu działają dwie filie zakopiańskiego Muzeum Tatrzańskiego: Zagroda Sołtysów w Jurgowie oraz Zagroda Korkoszów w Czarnej Górze. Zwiedzanie Jurgowa warto połączyć z odwiedzeniem Polany Podokólne, na której znajduje się kilkadziesiąt dawnych szałasów pasterskich.

Kultura Tradycja podhalańska i spiska

Na terenie gminy kultywowana jest góraliska tra-

dycja: działa trzynaście zespołów folklorystycznych. Uwagę zwraca też góralski zespół rockowy „Rzoz”, pod kierunkiem Bartka Koszarka. W czasie uroczystości świeckich i kościelnych, a także na co dzień, wielu mieszkańców nosi tradycyjny strój góralski. Wszyscy posługują się gwara. Mieszkający w Czarnej Górze przy rzece Białce Romowie również zachowali swój język i kulturę. Wiele rodzin z ojca na syna przekazuje dawne, pamiętające jeszcze słynnego gawędziarza i muzykanta Jana Krzeptowskiego-Sabałę „nuty” – każda ze wsi gminnych trochę odmienne „gra”, różnią się też między sobą elementami zdobienia stroju i elementami architektonicznymi. Decyduje to o bogactwie oferty kulturalnej regionu, o której przekonać się można odwiedzając mieszkańców w ich domach. W każdym znaleźć można rzeźbione meble, haftowane obrusy i makaty, ręcznie tkane chodniki i niezwykle barwne stroje, a „za listwą” obrazy na szkle, przedstawiające świętych. Aby tę różnorodność zachować, przy Domu Ludowym w Bukowinie powstała Szkoła Ginących Zawodów, Folkloru i Sztuki Ludowej, ucząca haftu, budowy tradycyjnych instrumentów ludowych, kowalstwa, rzeźby w drewnie i kamieniu, malarstwa na szkle, garncarstwa i snycerstwa. Tradycyjne rzemiosło ludowe zachowało się tu w czystej formie. Kobiety haftują stroje kobiece, zaś mężczyźni haftują sukniane portki i cuchy, wykonują pasy bacowskie i juhaskie, kierpce, metalowe spinki, rozetki, kłamy, wykonują i rzeźbią meble, lutnicy budują tradycyjne instrumenty muzyczne, ale też doskonałej jakości skrzypce. Popularne jest również malarstwo na szkle.

Imprezy Karnawałowe szaleństwo, bajania i teatr

Centrum kulturalnym gminy jest Dom Ludowy w Bukowinie Tatrzańskiej – jedyna w Polsce Spółdzielnia Kulturalno-Oświatowa. Dom, wzniesiony w latach 1928-1934 z inicjatywy nauczyciela i działacza kulturalnego Franciszka Cwiżewicza. Prócz prowadzenia Szkoły Ginących Zawodów i opieki nad działającymi w gminie zespołami folklorystycznymi, organizuje on dwa ogólnopolskie konkursy: sierpniowe „Sabałowe Bajania” (ogólnopolski konkurs gawędziarzy ludowych, instrumentalistów i śpiewaków ludowych, śpiewu pytacy i mowy starosty weselnego), oraz zimowy „Karnawał Góralski” (konkurs grup kołędniczych, tańca zbójnickiego i solowych par tanecznych, a także, coraz bardziej popularne na Podhalu, wyścigi kumoterek, skiring czyli jazda na nartach za koniem oraz ski-skiring – jazda na nartach za koniem pod jeźdźcem). Obu tym imprezom towarzyszą wystawy prac twórców ludowych połączone z kiermaszem, degustacja potraw regionalnych, występy licznych zespołów, plenery artystyczne oraz spektakle amatorskich zespołów teatralnych.

Książki o Bukowinie Tatrzańskiej

W 2010r ukazała się szósta już książka Stanisławy Gality Górkiewicz „Krajem nieba, krajem ziemi – opowieści bukowińskie”. We wszystkich swych publikacjach autorka opisuje historię, obyczaje i życie ludzi mieszkających od pokoleń na bukowińskich wierchach. Robi to z miłością, wielkim znawstwem tematu i dużym literackim talentem – warto więc po Jej książki

sięgnąć. Ciekawą pozycją jest też książka Antoniego Kroha „Sklep potrzeb kulturalnych”, w której Autor (znany etnograf i pisarz mieszkający w dzieciństwie w Bukowinie) opisuje ludzi żyjących kilkadziesiąt lat temu na pograniczu Podhala i Spisza...

W Bukowinie Tatrzańskiej cyklicznie organizowane są też: dwie majowe imprezy: „U Styku Trzech Kultur LIN-DADA”, na której wręczana jest doroczna nagroda dla twórców kultury, oraz Konkurs Muzyki Podhalańskich „Dziadońcynie Granie”, w czerwcu – Przegląd Dorobku Kulturalnego Gminy Bukowina Tatrzańska a w lipcu – Sejmik Wiejskich Zespołów Teatralnych.

Sierpniowy „Festyn Białkański” w Białce Tatrzańskiej to jednocześnie bardzo popularny Wybór Harnasia Roku, Cepra i Ceperki Roku. Coraz większym zainteresowaniem turystów cieszą się też inne letnie imprezy: w Jurgowie odbywa się „Dzień Polowaca”, w Brzegach – Wybór Gażdżyny. A kiedy zbliża się jesień, w Groniu i Leśnicy odbywa się Festyn Bacowski, którego ozdobą są tradycje związane z redykiem, czyli z przyprowadzeniem owiec z hal oraz wybór Gazdy Roku.

Warto pamiętać, że przy Bukowińskim Domu Ludowym działa Amatorski Zespół Teatralny im. Józefa Pitoraka przedstawiający sztuki w gwarze góralskiej. Zespół wielokrotnie zdobywał nagrody na przeglądach teatrów amatorskich.

Turystyka Morskie Oko, Gęsia Szyja, wodne uciechy...

Około 30% powierzchni gminy to obszar Tatrzańskiego Parku Narodowego, a na jego te-

renie znajdują się takie skarby przyrody jak: Morskie Oko, Dolina Pięciu Stawów Polskich, Wodogrzmoty Mickiewicza czy Wielka Siklawa. Morskie Oko jest najczęściej odwiedzanym miejscem w Tatrach. W sierpniu dociera tam nawet do 15 tysięcy turystów dziennie. Dolina Pięciu Stawów Polskich to jedna z najdzikszych i najbardziej tatrzańskich zakątków. Schroniska przy Morskim Oku i Przednim Stawie to doskonałe bazy wypadowe na wysokogórskie szlaki: na Rysy, Mięguszowiecką Przełęcz Pod Chłopkiem, Świnicę i na Orlą Perć. Pamiętać jednak należy, że wycieczki takie wymagają doskonałej kondycji i dobrego, turystycznego wyposażenia. Warto dodać, że w rejonie gminy są także szczyty o niższej wysokości, z których rozpościerają się przepiękne widoki. Należy do nich z pewnością Gęsia Szyja (1489 m) – widok z jej szczytu na Tatrę Bielskie i Wysokie jest wyjątkowej urody. Szereg szlaków spacerowych znajduje się w pobliżu Bukowiny Tatrzańskiej i innych wsi gminy. Jest tu też wiele ścieżek rowerowych dla miłośników kolarstwa górskiego. Jedną z głównych atrakcji w Bukowinie jest (oddany do użytku w grudniu 2008r) zespół basenów geotermalnych – Terma Bukowina Tatrzańska.

Turystyka Narty w Dolinie Białki

Jednym z najważniejszych ośrodków narciarskich w Polsce stała się w ostatnich latach Białka Tatrzańska. Wspaniałe wyciągi krzeselkowe i orczykowe oraz doskonałe trasy przygotowano na Kotelnicy Białczańskiej. Bukowina Tatrzańska to druga po Białce miejscowość konkurująca z Zakopanem ze względu na bazę narciarską. W Bukowinie jest już ok. 30 wyciągów narciarskich. Nie stanowią one jednak zwartej, jednolitego kompleksu, lecz z racji nietypowego położenia wsi, rozrzucone są po wszystkich wierzchołkach. W pobliżu stoków narciarskich znajdują się również lokale gastronomiczne, parkingi i wypożyczalnie sprzętu narciarskiego.

Nowością jest stacja narciarska w Jurgowie. Oferuje ona znakomite warunki do jazdy, wyciąg orczykowy i wyciąg krzeselkowy. Ze szczytu Górków Wierchu rozpościera się piękna panorama, zwłaszcza na pobliskie Tatrę Bielskie. Podobna stacja narciarska, o wysokim standardzie, powstała w Czarnej Górze. Poza narciarstwem zjazdowym w Bukowinie Tatrzańskiej oczywiście można pobeiegać na nartach biegowych lub śladowych. Jest to nie tylko świetny relaks, ale i sposób na poznanie okolicznych wsi: Gliczarowa, Małego Cichego, Białki Tatrzańskiej, oraz miejscowości na Spiszu.

WAŻNE ADRESY:

Urząd Gminy Bukowina Tatrzańska,
ul. Długa 144,
34-530 Bukowina Tatrzańska
tel. 18 20 77 202, fax 18 20 00 879
e-mail: gmina@bukowinatatrzańska.pl
www.gmina.bukowinatatrzańska.pl

Bukowińskie Centrum Kultury
– Dom Ludowy im. Franciszka Źwizewicza
ul. T. Kościuszki 87,
34-530 Bukowina Tatrzańska
tel./fax 18 20 77 221
e-mail: domludowy@bukowinatatrzańska.pl

Biuro Informacji Turystyczno-Kulturalnej
w Bukowinie Tatrzańskiej
Dom Ludowy, Bukowina Tatrzańska,
ul. Długa 87
Czynne: poniedziałek – piątek 11.00 – 19.00
tel. 18 20 77 511

Muzeum Tatrzańskie
im. Dra Tytusa Chałubińskiego w Zakopanem
ul. Krupówki 10, 34-500 Zakopane
tel. 18 20 15 205, 18 20 12 935
fax 18 20 63 872
biuro@muzeumtatrzańskie.pl
www.muzeumtatrzańskie.pl

Zagroda Korkosów w Czarnej Górze
(filia Muzeum Tatrzańskiego)
Zagóra 86
Czynne: środa – niedziela 10:00 – 14:00
bilet normalny 6,00 zł, bilet ulgowy 4,50 zł

Zagroda Sołtysów w Jurgowie
(filia Muzeum Tatrzańskiego)
Jurgów 215
Czynne: środa – niedziela 10:00 – 14:00
bilet normalny 6,00 zł, bilet ulgowy 4,50 zł

KOŚCIELISKO Serce Podhala

*Choć tu, w Kościeliskach, kamieniste pole,
nie pódem na Bugaj ani na Podole,
nad syrokom Wisle ni nad Dunaj sivy,
bo jo w Kościeliskach jak ptosek szczęśliwy...*

Stanisław Nędza-Kubiniec, W Kościeliskach, 1936.

Kościelisko, czyli dawne „Polany”

Kościelisko to wieś góralska składająca się z 21 polan, często nazywana „sercem Podhala”. Dawne osady pasterskie (wspominane w dokumentach od 1623 r.) stopniowo zamieniały się w osiedla. Z nich wywodzą się znakomite podtatrzarskie rody góralskie: Krzeptowskich, Nędzów, Obrochtów i Stopków. To rzeczywiście magiczne miejsce na mapie Skalnego Podhala. Miejsce, w którym góralska tradycja, pracowitość i fantazja spotykają się z nowoczesnością. Słychać tu jeszcze góral-

ski śpiew, starodawną muzykę i zbyrkanie kierdla owiec podczas redyku. Spokój oraz walory przyrodnicze i kulturowe powodują, że warto zaglądnąć do Kościeliska, miejscowości położonej u wrót Tatr Zachodnich, urokliwych dolin: Chochołowskiej, Lejowej i Kościeliskiej. Widoki w stronę Tatr Zachodnich urzekają pięknem, bliskością przyrody, spokojem i szeroką przestrzenią. Wielu mówi jednak, że prawdziwym bogactwem tej gminy, obok pięknej, górskiej przyrody, są tutejsi ludzie: twardzi jak stal zbójnickiego noża, wierni góralskiej tradycji, pracowici, gościnni i honorowi.

Witów — z Jagną Marczułajtis

Witów to atrakcyjna turystycznie miejscowość Podhala, leżąca bezpośrednio u stóp Tatr. Powstała na początku XVII w. Położona jest blisko Doliny Chochołowskiej i tajemniczej, rzadko odwiedzanej Doliny Lejowej oraz Polany Biały Potok, słynącej z doskonałych oscypków. Od południa i zachodu Witów graniczy ze Słowacją. Szlaki turystyczne prowadzą stąd m.in. na Starobociański Wierch, Ornak, Wołowiec, czy Jarząbczy Wierch – honorne szczyty zachodniej części Tatr. Dodatkową atrakcją

jest masyw Magury Witowskiej (latem wspaniałe grzyby, zimą ładne wycieczki na nartach śladowych lub na skuterach śnieżnych). Atrakcyjność tej uroczej miejscowości wzrasta zimą, gdy rozpoczyna się okres „białego szaleństwa”. Na terenie Witowa działają 4 wyciągi narciarskie, w tym nowa czteroosobowa kolej linowa o długości ponad 1000 m i przewyższeniu 150 m. Amatorzy sportów zimowych zastaną tutaj również kilka tras biegowych. W Witowie znajduje się ośrodek narciarski Witów-ski, a w nim szkoła narciarska i snowboardowa Jagny Marczułajtis – naszej najbardziej utytułowanej zawodniczki w tej dyscyplinie (czwarte miejsce na Zimowych Igrzyskach Olimpijskich Salt Lake City 2002 i tytuły mistrzyni świata juniorów).

Dzianisz, czyli „rzeka w dolinie”

Dzianisz to położona na łagodnych grzbietach po północnej stronie Pogórza Gubałowskiego malownicza wieś góralska. Historia wsi sięga roku 1619, kiedy to przywilej lokacyjny dostał od starosty nowotarskiego Walenty Pietrzykowski. Nazwa wsi wywodzi się ponoć od wołoskiego Dzea-nysz (w tłum. „rzeka w dolinie”). Pierwsza

osada powstała na wykarczowanych polanach śródleśnych, podobnie jak w pobliskim Kościelisku i Zakopanem. Do końca XIX wieku wójtostwo dzianiskie przechodziło z rąk do rąk, pozostając jednak cały czas we władaniu rodów szlacheckich. Od połowy XIX wieku tutejsze szlacheckie dobra zaczęły przechodzić w ręce miejscowych górali. Po czasach dworskich pozostała w Dzianiszu zabytkowa figura św. Barbary z 1772 r. oraz kamienne piwnice i fundamenty niegdyśszego dworu. Dzisiaj Dzianisz kładzie nacisk na rozwój turystyki letniej i zimowej. Z tras biegowych na Mietłówce i w Paśmie Gubałowskim wzrok sięga od Tatr, poprzez Babią Górę, aż po lesiste Gorce. Grzbietem Gubałówki w stronę Dzianisza i dalej do Chochołowa prowadzi piękny, choć wymagający, szlak rowerowy zwany szlakiem Powstania Chochołowskiego 1846 r. Najwyższy szczyt w okolicy to Ostrysz, z którego widok naprawdę zapiera dech w piersiach. To dobre miejsce do uprawiania narciarstwa biegowego i turystyki narciarskiej. Dzianisz zachował swój rolniczy i swojski charakter, a turysta zawsze znajdzie tutaj spokój, czyste powietrze i piękną przyrodę. Czegoż chcieć więcej?

Kultura na Polanach

Kościeliska gmina słynie z wielu ciekawych imprez i wydarzeń kulturalnych, których zadaniem jest przede wszystkim prezentacja górskiego folkloru i kultury, tutejszej tradycji, muzyki, śpiewu i... kuchni. Oferta kulturalna jest zorganizowana w taki sposób, by w każdej z trzech wsi gminy działo się coś, co zainteresuje turystów. Centrum kulturalnym jest oczywiście Kościelisko, a zwłaszcza Dom Ludowy Związku Podhalan i Gminny Ośrodek Kultury Regionalnej (GOKR). „Sztandarową” imprezą jest tutaj od lat organizowany wiosną „Przednówek na Polanach”, przegląd śpiewu pasterskiego oraz gry na instrumentach pasterskich. „Majówka w Dzianiszu”, poświęcona kultowi Maryi, organizowana jest w ostatnią niedzielę maja, przy kapliczce Matki Boskiej w Dzianiszu Górnym. W lipcu odbywa się „Witowiańska Watra”, a w sierpniu w Dolinie Chochołowskiej tradycyjne „Święto Lasu”. „Polaniarski Osod” kończący sezon letni na Polanach to święto, podczas którego baco-

wie i juhasi schodzą z owcami z hal, co jest symbolicznym zakończeniem wielkiego redyku. Słychać wówczas pasterskie śpiewy, a bacowie rozliczają się z juhasami za ich pracę. Towarzyszą temu występy i degustacje pasterskiego jadła: bundzu i oscypka. Jesienną atrakcją są „Wykopki w Dzianiszu”. Kościelisko organizuje też rokrocznie koncert „Majowe Granie” – dedykowany ratownikowi TOPR i świetnemu muzykantowi, Markowi Łabunowiczowi „Mai”, który w grudniu 2001 r. zginął w akcji ratunkowej pod Szpiglasową Przełęczą. Co roku cykl imprez kończą listopadowe „Poetyckie Zoduski” w Domu Ludowym. W kilku salach w gminie odbywają się czasowe wystawy plastyczne i fotograficzne,

bo mieszka tu wielu artystów, twórców ludowych, świątecznych rzeźbiarzy i malarzy na szkle. Imprezom towarzyszą występy lokalnych zespołów góralskich („Polaniorze”, „Mali Witowianie”, „Mali Dzianiszanie” i „Polany”) oraz pokazy pasterskie i prezentacje góralskiej kuchni...

Turystyka Poetyckie doliny i wierchy

Latem na turystów czekają Tatry Zachodnie, a zwłaszcza urokliwe Doliny: Kościeliska i Chochołowska. Kościeliska ma 10 km długości, a łatwy szlak prowadzi wzdłuż potoku, obok szałas pasterskiego, przez szereg bramek skalnych i polan do schroniska im. Walerego Goetla na Hali Ornak. Pierwszymi użytkownikami doliny byli pasterscy oraz górniczy i hutniczy, po nich w XIX wieku pojawili się pierwsi turyści i... poeci, którzy tę właśnie tatrzańską dolinę upodobał sobie najbardziej. Nad dnem doliny królują szczyty Bystrej (2248 m) i Błyszczą (2158 m) oraz rozległy masyw Kominiańskiego Wierchu. Wędrując napotykamy ciekawe formy skalne: Sowę, Kończystą Turnię (na niej znaki poszukiwaczy skarbów!), Raptawicką Grań oraz Zbójnickie Okna. Ta ostatnia nazwa świadczy o silnych zbójnickich tradycjach kościeliskiej gminy. Atrakcją jest tu też Staw Smreczyński i wycieczki w wyższe partie: grzbietem Ornaku lub na Czerwone Wierchy.

Nie mniej piękna i jeszcze dłuższa (15 km) jest Dolina Chochołowska. Podobnie jak w Kościeliskiej występują w niej charakterystyczne bramki skalne: Niżnia i Wyżnia Brama Chochołowska. Atrakcją doliny jest prowadzony tu od pokoleń wypas owiec na Siwej Polanie, Białym Potoku i na Polanie Chochołowskiej. To tu, w szałasie bacy Jędrzeja Zięby-Gała, oścypka próbował podczas swojej pielgrzymki do kraju w 1983 r. papież Jan Paweł II. Na jego cześć szlak do Doliny Jarząbczej nazywany jest szlakiem papieskim. Prowadzi on do tzw. Kamienia, gdzie Jan Paweł II zakończył wtedy swój spacer po dolinie. Punktem wypadowym jest w tym rejonie schronisko na Polanie Chochołowskiej. Można stąd wędrować przez Grzesia i Rakoń

na wyniosły Wołowiec (2064 m), a dalej na Jarząbczy Wierch (2137 m) i Starorobociański Wierch (2176 m). Polana słynie wiosną z łąnów pięknych krokusów. Spacerowiczom polecamy ścieżkę nad regłami i Dolinę Lejową a miłośnikom górskiego kolarstwa liczne trasy rowerowe i organizowane w gminie zawody m.in. trial rowerowy...

Turystyka Narty, biathlon, kumoterki

Kościelisko, miejsce, w którym bogata tradycja uprawiania sportowego wyczynu przeplata się z turystyką, zaprasza w swoje progi wszystkich miłośników „białego szaleństwa”. Każdy z pewnością znajdzie tutaj coś dla siebie. W okolicach Kościeliska turyści mogą uprawiać narciarstwo biegowe i śladowe (Dolina Kościeliska, Dolina Chochołowska, Polana Biały Potok i pasmo Magury Witowskiej) oraz ski-alpinizm. Na turystów czekają w Kościelisku wyciągi narciarskie na stokach Gubałówki (Butorowy Wierch) oraz na polanach pod Regłami. Z uznanymi ośrodkami narciarskimi coraz lepiej konkuruje Witów, oferując trasy narciarskie o różnym stopniu trudności. Gmina organizuje liczne zawody sportowe m.in. Memoriał im. Bronisławy Staszal-Polankowej i Memoriał im. Stanisława Bukowskiego. W Dolinie Chochołowskiej rokrocznie w kwietniu odbywa się ski-alpinistyczny Memoriał im. Józefa Oppenheima. Jest to zarazem finał Pucharu Polski w tej dyscyplinie. W Kościelisku-Ki-

racach znajduje się stadion biathlonowy na którym odbyły się Mistrzostwa Świata (w 1969r) i Mistrzostwa Europy Zakopane Kościelisko 2000, w których reprezentanci Polski zdobyli 7 medali. Jest to najważniejszy obiekt sportowy Kościelisk i jeden z najważniejszych na Podhalu. W 2003 r. odbyły się na nim biathlonowe Mistrzostwa Świata juniorów i juniorów młodszych. Dużą atrakcją dla turystów są też tradycyjne wyścigi sanek górskich zwanych „kumoterkami”, które odbywają się każdej zimy na Polanie Siwarne...

Sport Olimpijska gmina

Kościelisko jest kolebką polskiego narciarstwa biegowego i biathlonu. Pochodzi stąd aż czterdziestu olimpijczyków. To ewenement w skali naszego kraju i... świata. Pionierami byli reprezentanci na ZIO w Saint Moritz w 1928r: Andrzej Krzeptowski (trzynasty w biegu na 50 km) i skoczek Stanisław Gąsienica-Sieczka. Najwybitniejsi sportowcy pochodzący z Kościelisk to: mistrz świata na 15 km z Lahti (1978) Józef Łuszczek oraz brązowy medalista MŚ FIS w konkurencjach klasycznych z Falun (1974) Jan Staszek, który zdobył brązowy medal na dystansie 30 km. Na Zimowych Igrzyskach startowali także z powodzeniem biegacze: Stanisław Bukowski „Ociec”, Józefa Pęksa-Czerniawska, Helena Lewandowska, Maria Gąsienica-Bukowa, Tadeusz Kwapien, Andrzej Mateja, Józef Rysula i Małgorzata Ruchała – trzykrotna olimpijka

(1992, 1994, 1998). Na najtrudniejszych trasach alpejskich startowali w latach pięćdziesiątych i sześćdziesiątych zjazdowcy: Jan Gąsienica-Ciaptak (olimpijczyk: 1948, 1952, 1956) i jego syn Maciej (zdobyli rodzinnie 50 złotych medali na Mistrzostwach Polski!) oraz Maria Kowalska, Maria Gąsienica-Daniel-Szatkowska i Jan Zarycki „Szymek”. Kościelisko ma także piękny wkład w kombinację klasyczną (norweska) i skoki, a zawodnicy: Kazimierz Długopolski, Józef Gąsienica-Daniel, Józef Karpiel, Roman Gąsienica-

Sieczka zajmowali wysokie lokaty podczas Zimowych Igrzysk. Syn Romana Gąsienicy-Sieczki, Bartłomiej, zawodnik WKS Zakopane, zdobył dwa medale podczas Zimowej Uniwersady 1993 r. w Zakopanem.

W Kościelisku dzięki działalności płk Stanisława Zięby powstał polski biathlon. Do historii tej pięknej konkurencji przeszli: czterokrotny olimpijczyk i trzykrotny medalista MŚ Józef Gąsienica-Sobczak (słynny „Juha”), Stanisław Szczepaniak (czwarty w Grenoble w 1968r) oraz medaliści Mistrzostw Świata: Andrzej Rapacz (5 medali MŚ), Jan Szpunar (4), Wojciech Truchan (2). Trzykrotnie olimpijczykami byli też: Jan Ziemanin i Halina Pitoń. Dziś, na biathlonowych trasach z sukcesami startują: Katarzyna Ponikwia, Krystyna Pałka, Paulina Bobak i inni zawodnicy klubu BKS WP Kościelisko.

Zabytki Czar drewnianych kościółków

Najpiękniejszymi zabytkowymi obiektami Kościelisk są drewniane kościoły i urokliwe przydrożne kapliczki. W Kościelisku warto zwiedzić kościół pod wezwaniem św. Kazimierza Królewicza, wybudowany przez mieszkańców gminy z inicjatywy ks. Kazimierza Kaszelewskiego i uroczyscie poświęcony 2 II 1916 r. W tym samym roku (1 IX) utworzona została w Kościelisku ekspozytura; ks. Kaszelewski pracował w niej do 1918 r. Podobne piękne drewniane kościółki znajdują się w Witowie i Dzianiszu. Dużą atrakcją dla turystów odwiedzających Polanę Chochołowską jest kapliczka pod wezwaniem. Św. Jana, w której latem, w niedzielę, odbywają się Msze Święte a zimą tradycyjna Pasterka. Warto też dotrzeć do rozmieszczonych w różnych częściach gminy przydrożnych krzyży i kapliczek.

WAŻNE ADRESY:

Urząd Gminy Kościelisko
ul. Strzelców Podhalańskich 44,
34-511 Kościelisko
tel. 18 20 791 00-03
e-mail: gmina@koscielisko.com.pl
www.koscielisko.com.pl

Gminny Ośrodek Kultury Regionalnej
ul. Stanisława Nędzy-Kubińca 76,
34-511 Kościelisko
tel./fax. 18 20 70 051
e-mail: kultura@koscielisko.com.pl
www.koscielisko.com.pl,
www.koscieliska.pl

Związek Podhalań Oddział Kościelisko
Dom Ludowy
im. Bronisławy i Kazimierza Dłuskich
Chotarz 453, 34-511 Kościelisko
e-mail: imprezy@koscieliska.pl
www.koscieliska.pl

Informacja Turystyczna
Dom Ludowy im. Bronisławy i Kazimierza Dłuskich
Chotarz 453, 34-511 Kościelisko
e-mail: turystyka@koscieliska.pl;
imprezy@koscieliska.pl
www.koscieliska.pl

PORONIN Tatrzańska z ducha

Na wierchach, w dolinach

Warto zajrzeć do gminy Poronin zimą, by poszusować na Galicowej Grapie i w Małym Cichem, a latem, by być gościem największej imprezy kulturalnej gminy – Poroniańskiego Lata. Żywe są tutaj dawne zwyczaje i obrzędy. Góralski charakter wsi i jej mieszkańców jest widoczny na każdym kroku. Miejscowy Zespół Regionalny „Regle” i zespoły regionalne z innych wiosek to już legendy polskiego folkloru. A o krok są przecież Tatry z wieloma szlakami turystycznymi oraz puste najczęściej ścieżki Pasma Gliczarowskiego.

W skład gminy Poronin wchodzi wsie: Stasikówka, Bustryk, Małe Ciche, Murzasichle, Nowe Bystre, Poronin, Suche i Ząb. Wszystkie pięknie położone: Poronin u zbiegu potoków Porońca i Zakopianki, nieco wyżej, wśród łąk i lasów – Stasikówka, najbliżej Tatr, prawie na granicy Parku Narodowego – Murzasichle i Małe Ciche, w dolinach potoków Suchego i Bystrego – wsie Nowe Bystre i Suche i w końcu wysoko, na wzgórzach Pasma Gubałowskiego Bustyk i Ząb – najwyżej położona wieś w Polsce (1013 m n.p.m.).

Historia i zabytki Pasterstwo, kosy, lemiesz...

Wszystkie wioski w gminie Poronin powstawały od XVI do XVIII wieku, kiedy ziemie te były królewskimi, zarządzanymi przez starostów nowotarskich. Osady niejednokrotnie dzieliły się i łączyły – Ząb i Suche były kiedyś jedną wsią zwaną Zubsuche a Murzasichlae powstało z połączenia osad Muru i Za Sichłą. Pierwsze wzmianki o wsi Poronin pochodzą z roku 1624, ale nazwa rzeki płynącej przez wieś pojawia się już w 1254 r. W 1833 r. utworzono tu samodzielną parafię z kościołem. Około 1813 r. powstał pod Poroninem zakład przetwarzający surówkę żelazną. Wyrabiano tu doskonałe kosy i lemiesz. Stąd części wsi do dziś zwie się Kośne Hamry. Jednak nie przemysł, ale turystyka okazała się przyszłością Poronina i wiosek go otaczających. Na terenie gminy warto odwiedzić sty-

lowe kościoły w Poroninie, Nowem Bystrem i Zębic oraz poszukać kapliczek, krzyży przydrożnych, starych chat czy szałasów.

Historia i zabytki Letnisko

Już w XIX w. Poronin był letniskiem. Miejscowość odwiedzali: wybitny malarz, autor „Bitwy pod Grunwaldem” – Jan Matejko, młodopolski poeta, piewca Tatr – Kazimierz Przerwa-Tetmajer, pochodzący z Kujaw, zakochany w góralczyźnie poeta – Jan Kasprówicz, pisarz z góralskiego rodu – Władysław Orkan, subtelny poeta – Leopold Staff i wielu innych.

W latach 1913-1914 w zajeździe Pawła Guta Mostowego bywał, mieszkający w pobliskim Białym Dunajcu – Włodzimierz Lenin. Za czasów PRL, w 1947 roku w budynku karczmy Gutów-Mostowych utworzono Muzeum Lenina, a na przyległym placu postawiono jego pomnik. Muzeum zlikwidowano w 1990, a pomnik wywieziono. Obecnie w tym budynku mieści się Gminny Ośrodek Kultury.

Kultura U Matki Bożej Królowej Tatr

Wypoczywając na Podhalu warto odbyć spacer na Wiktorówki, do Matki Bożej Królowej Tatr lub, jak mówią inni, Matki Boskiej Jaworzyńskiej. Ukryta w lesie, nieopodal słynącej z widoków Rusinowej Polany, kaplica z figurką Maryi przyciąga pielgrzy-

mów już od prawie 100 lat. A wszystko w miejscu, w którym w 1860r pastereczce Marysi Murzańskiej ukazała się Jasna Pani. Gdy wieść o objawieniu rozeszła się wśród ludzi, okoliczni mieszkańcy zaczęli miejsce to otaczać coraz większym kultem. Na Wiktorówkach pojawił się na drzewie obrazek, później niewielka kapliczka, wreszcie znana figurka, a z biegiem czasu obecna kaplica. Na początku XX wieku ludzie zaczęli do Wiktorówek pielgrzymować i robią to do dziś...

Kultura Wszechobecny folklor

Siłą gminy Poronin jest przywiązanie do tradycji. Bogata oferta kulturalna służy zarówno gościom jak i stałym mieszkańcom, upowszechnia rodzimą, góralską tradycję i pomaga w dziele edukacji nowych pokoleń. Centrum kulturalnym gminy pozostaje Gminny Ośrodek Kultury w Poroninie.

Na terenie gminy działa siedem oddziałów Związku Podhalan. We wszystkich sołectwach funkcjonuje 13 zespołów regionalnych dziecięcych i młodzieżowych, a na corocznym Przeglądzie Zespołów przez scenę w świetlicy GOK przewijają się około 400 uczestników, prezentując śpiew, taniec, muzykę i obyczaj góralski. Mieszkanką Poronina jest też Hanka Chowaniec-Rybka, artystka obdarzona pięknym głosem i wybitną muzykalnością, która słynie z propagowania muzyki góralskiej w nowoczesnych, jazzowych aranżacjach. W 2004 roku wydała w Polskim Radiu płytę folkową „I to i to”.

Utwory te cieszą się dużą popularnością i często goszczą na radiowej antenie. Album został nominowany do nagrody Fryderyka 2004 w kategorii etno/folk. Artystka współpracowała też z wybitnym amerykańskim muzykiem jazzowym – Beniem Maupinem.

Imprezy Poroniańskie cztery pory roku

Najważniejszą imprezą kulturalno-promocyjną w gminie jest Poroniańskie Lato. W czasie kilkudniowego cyklu imprez główne miejsce zajmują występy zespołów regionalnych. Organizuje się szereg konkursów i wiele innych atrakcji, a także promuje się nowe książki – m.in. „Poronin dawniej i dziś” i „Dzieje Kościoła w Poroninie”.

Zimą ważne miejsce w kalendarium imprez kulturalnych zajmuje Parada Gazdowska, organizowana w styczniu na Polanie Lichajówki, przy drodze Kośne Hamry – Małe Ciche.

Sierpień to w gminie Poronin popularny Dzień Misia, Miodu i Bartników – ogólnopodhalańskie spotkanie pszczelarzy. W miesiącu tym odbywa się także Osod w Nowem Bystrem – prezentacja obrzędów związanych z pasterstwem i degustacja oscypków, bundzu czy żentycy.

W lecie popularne są również: Poroniańskie Śpasy czy Zawody Cyklotrialowe w Nowem Bystrem. Corocznie jesienią organizowany jest Konkurs Potraw Regionalnych. Uczestniczą w nim gospodynie wszystkich sołectw w gminie Poronin, oraz z gmin sąsiednich, prześcigając się w pomysłach na kulinarne specjały.

Turystyka Przez gapy do Tatr

Tereny wokół Poronina są doskonale do uprawiania turystyki pieszej i rowerowej. Liczne pensjonaty zachęcają do spędzenia tu wakacji – zarówno zimowych, jak i letnich. Nad Poroninem góruje Galicowa Grapa (982 m n.p.m.), szczyt w Paśmie Gliczarowskim, na wschód od centrum miejscowości. Prowadzi na nią z Poronina szlak turystyczny. Galicowa Grapa słynie z rozległej panoramy Tatr. Na terenie gminy można też pojeździć na rowerach górskich, dzięki rozwijającej się sieci znakowanych tras. Jesienią okoliczne lasy obfitują w grzyby. Na szlaki tatrzańskie najwygodniej udać się z Murzasichla lub Małego Cichego, wiosek graniczących z Tatrzańskim Parkiem Narodowym. Niezapomnianych wrażeń dostarczy chociażby wyprawa doliną Suchej Wody na Halę Gąsienicową. Z Małego Cichego blisko już na Wiktorówki, Rusinową Polanę, Gęsią Szyję a dalej, może... do Morskiego Oka.

Turystyka Narty dla małych i dużych

W gminie Poronin zimą można pojeździć na nartach zjazdowych i poślizgać się na biegówkach. Zwłaszcza Galicowa Grapa nadaje się świetnie do uprawiania narciarstwa biegowego, śladowego i tourowego. Wystarczy wyjść na wierzchołek popularnej „Grapy” i wędrować gdzie oczy poniosą.

Na Galicowej Grapie działają zimą wyciągi narciarskie (najdłuższy – 800 metrowy), trasy są oświetlone, a do dyspozycji narciarzy są: wypożyczalnia i serwis narciarski, szkoła narciarska, bufety. Miłośnicy nart mogą też korzystać z wyciągu narciarskiego w Stasikówce. Małe Ciche to ośrodek sportów zimowych pierwszej klasy – na pięknym i długim stoku działa 1250-metrowy wyciąg krzeselkowy i wyciąg orczykowy o długości 610 m. Trasy są oświetlone i sztucznie naśnieżane. Kolej linowa Małe Ciche wozi też turystów w okresie letnim. W pobliżu działa także kilka mniejszych wyciągów. Zimą warto przyjechać do Murzasichla – w tej uroczej góralskiej wiosce są trzy wyciągi i jeden spory kompleks narciarski. Do dyspozycji narciarzy pozostają też: cztery wyciągi w Zębie i jeden w Suchem.

Sport Mistrzowie i olimpijczycy

Gmina Poronin należy do najbardziej usportowionych w całym regionie. Sport jest chlubą tej gminy. Już od najmłodszych lat wiele dzieci uprawia tu czynnie sport, przeważnie za przykładem swoich najbliższych, miej-

scowych olimpijczyków, czy zachęconych sukcesami polskich zawodników na światowych arenach sportowych. Dumą gminy jest LKS „Poroniec”. Klub działający od 1947 r. wychował wielu medalistów, uczestników największych światowych imprez w narciarskich konkurencjach klasycznych, olimpijczyków i uczestników Mistrzostw Świata FIS. Wystarczy wspomnieć o siostrach Majerczykównych, uczestniczkach kilku olimpiad, świętych biegaczkach, Andrzeju Zaryckim – srebrnym medalście mistrzostw świata juniorów w kombinacji i brązowym w skokach otwartych, olimpijczykach: Marii Trebuni, Władysławie Podgórskim, Stefanie Habasie, a także o popularnym skoczku narciarskim – Kamilu Stochu. Z Poronina wywodzi się także nasza słynna snowboardzista – Jagna Marczułajtis. Brązowy medal podczas XXI Igrzysk Olimpijskich w Vancouver zdobyła Katarzyna Bachleda-Curuś, reprezentująca barwy klubu LKS Poroniec.

WAŻNE ADRESY:

Urząd Gminy Poronin
ul. Piłsudskiego 5, 34-520 Poronin
tel. 18 20 741 12
fax 18 20 741 92
e-mail: gmina@poronin.pl
www.poronin.pl

Gminne Centrum Informacji i Promocji
ul. Piłsudskiego 2, 34-520 Poronin
tel. 18 20 742 98
e-mail: gd@poronin.pl

Gminny Ośrodek Kultury w Poroninie
ul. Piłsudskiego 2, 34-520 Poronin
tel. 18 20 740 74
e-mail: gok@poronin.pl

Kaplica M.B. Jaworzyńskiej Wiktorówki
– Rusinowa Polana
Małe Ciche 47
34-531 Murzasichle
tel. 18 20 198 50

ZAKOPANE

Brama do Tatr

„Ciagną tu rokrocznie
całe rzesze ludzkie...”

„Dzięki swemu, ku Tatom wysuniętemu położeniu, Zakopane jest od strony północnej najlepszym, niemal jedynym punktem wyjścia do wszelkich wycieczek w tę najwspanialszą grupę gór polskich. Nieprzepartym ich czarem zwabione, ciagną tu rokrocznie całe rzesze ludzkie, by wśród głuszy skalnej, u źródeł wiekiustego piękna, zaznać przepysznych, na bieg życia niezgasłych wrażeń, przeżyć i upojeń, w topieli blasków, w bezbrzeżach przestrzeni odkapać szarżynę murów miejskich zamglone oczy, i kark, trudem pracy przygięty, odpomstować na nowo u zrębu hen ponad chmury wyrosłych turni.”

Mieczysław Świerz, Przewodnik po Tatrach Polskich i Zakopanem, Zakopane 1923

Zakopane leży u stóp Tatr, w Rowie Podtatrzańskim (zwanym też Kotliną Zakopiańską), nad kilkoma potokami łączącymi się w Zakopiankę (dopływ Białego Dunajca).

Rozlokowane na wysokości: 790 m n.p.m. – Ustup, 838 m n.p.m. – skrzyżowanie ul. Krupówki i Kościuszki, 1013 m n.p.m. – Kuźnice – jest najwyższym położonym miastem Polski. Od północy zamknięte Pasmem Gubałowskim, od południa nad miastem góruje majestatyczny Giewont. Zakopane jest największym ośrodkiem miejskim w bezpośrednim otoczeniu Tatr (ok. 30 000 mieszkańców), centrum sportów zimowych, od dawna nazywanym zimową stolicą Polski. W granicach administracyjnych miasta znajduje się także znaczna część Tatrzańskiego Parku Narodowego (od Doliny Suchej Wody do Doliny Małej Łąki).

Historia Za Kopanem

Pierwotna nazwa osady Zakopane brzmiała „Za Kopanem”. Przywilej osadniczy wydał w 1578 roku król Stefan Batory. W 1676 r. wieś liczyła 43 mieszkańców (wraz z Olczą i Poroninem). Przez stulecia osada należała do króla, później w czasach rozbiorów do cesarsko-królewskiego skarbu austriackiego. W 1824 r. Zakopane, wraz z częścią Tatr, zostało sprzedane węgierskiej rodzinie Homolasców. W XVIII wieku w Kuźnicach zbudowano hutę żelaza (w XIX wieku był to największy zakład hutniczy w Galicji). Huty pracowały aż do lat 70-tych XIX wie-

ku i przyczyniły się do znacznego zniszczenia tatrzańskich lasów. Rozkwit miejscowości rozpoczął się w drugiej połowie XIX w., kiedy tutejsze właściciwośći klimatyczne poznał i zaczął popularyzować „odkrywca Zakopanego”, znany lekarz, Tytus Chałubiński. On to właśnie stworzył swoistą modę na Zakopane i na góralszczyznę. W roku 1876 Towarzystwo Tatrzańskie otworzyło w Zakopanem szkołę snycerską. W 1886 r. Zakopane zostało uznane za uzdrowisko. Trzy lata później miejscowość liczyła już 3000 mieszkańców. W tym też roku „dobra zakopiańskie” (wraz z dużą częścią Tatr) kupił na licytacji hrabia Władysław Zamoyski – prawdziwy „mąż opatrnościowy” Tatr i Zakopanego, który stworzył podwaliny obecnego parku narodowego i dbał o podniesienie jakości życia w Zakopanem. Doprowadzona w 1899 r. linia kolejowa stała się tutejszym „oknem na świat”. W XX w. okresem prosperity były lata 30-te. W 1933 r. Zakopane uzyskało prawa miejskie. Historię miasta tworzyło wówczas wielu ciekawych ludzi, m.in. Stanisław Ignacy Witkiewicz „Witkacy”, Karol Szymanowski, Rafał Malczewski i wielu innych. Wszyscy oni roz-

wijali i szerzyli „mit Zakopanego”. W czasie II wojny światowej Zakopane stało się ważnym punktem przerzutowym na Węgry, stąd na tę trudną trasę wyruszyli tatrzańscy kurierzy. W podziemiach „Palace” mieścił się areszt gestapo. Obecnie Zakopane stara się nawiązać do dobrych tradycji okresu międzywojennego, najlepszych swoich lat, i ściągać turystów bogatą, coraz bardziej profesjonalną ofertą turystyczną i góralską gościnnością.

Zabytki i kultura Skarbnica Tatr

Każdy, kto dotrze pod Giewont zwiedzanie Zakopanego powinien rozpocząć od odwiedzenia Muzeum Tatrzańskiego im. dr. Tytusa Chałubińskiego przy Krupówkach, „skarbnicy Tatr”, jak się mówi o tej placówce. Jest to najstarsze i największe w Polsce muzeum regionalne. Powstało w roku 1888 z inicjatywy ludzi związanych z dr. Tytusem Chałubińskim. Posiada ekspozycje historyczną i etnograficzną, a także nowoczesną wystawę „Przyroda Tatr”.

Przy ul. Kościeliskiej (dawnym centrum wsi) zachowały się stare chałupy góralskie, stawiane w połowie XIX w. Spacer po zakopiańskiej „starówce” to także możliwość zwiedzenia Muzeum Stylu Zakopiańskiego im. Stanisława Witkiewicza w willi „Koliba”, prawdziwej perły architektury polskiej, gdzie prezentowane są dzieje stylu zakopiańskiego i wystawy czasowe. Tu też znajduje się Stary Kościółek (z 1848 r.), pamiętający jeszcze czasy Chałubińskiego, Sabały i ks. Stolarczyka oraz Cmentarz Zasłużonych na Pękowym Brzyzku – jedna z ważniejszych polskich nekropolii.

W Zakopanem są także muzea biograficzne: Muzeum Kornela Makuszyńskiego „Słonecznego Pana” w willi „Opolanka”, Muzeum Jana Kasprowicza na Harendzie i Muzeum Karola Szymanowskiego w willi „Atma”. Warto również polecić galerię autorską Władysława Hasióra, znanego w Polsce i na świecie zakopiańskiego artysty. W galerii sztuki na Koziańcu prezentowane są ciekawe wystawy czasowe. Muzeum Przyrodnicze Tatrzańskiego Parku Narodowego zaprasza z kolei na swoje ekspozycje pokazujące tatrzańską przyrodę, a także (do sali audiowizualnej) na wykłady

i filmy o tatrzańskich zwierzętach, roślinach i ich ochronie. W Kuźnicach, w budynku „spichlerza” otwarto Muzeum Zamoyskich, pokazujące dorobek tej rodziny w zakresie ochrony tatrzańskiej przyrody i wkład w rozwój miejscowości. Oprócz tych obiektów warto zobaczyć: kaplicę Najświętszego Serca Jezusowego w Jaszczurówce, kapliczkę Kornilowiczów na Bystrem, Wielką Krokiew – największą skocznię narciarską w Polsce, willę „Palace”, miejsce męczeństwa Polaków podczas okupacji hitlerowskiej. Jedną z najstarszych chałup w mieście jest dom Jana Krzeptowskiego na Starych Krzeptówkach, gdzie latem organizowane są ciekawe wykłady i prelekcje.

Kultura i imprezy Bogactwo tradycji

Wprawdzie Zakopane znane jest w kraju i za granicą przede wszystkim jako ośrodek sportów zimowych i turystyki, to odgrywało ono i odgrywa nadal niebagatelną rolę jako ważny ośrodek na mapie kulturalnej Polski. W XIX i na początku XX wieku gościli w Zakopanem wszyscy „giganci” pol-

skiej kultury, a po wojnie wielu artystów i intelektualistów osiadło tu na stałe. W Zakopanem mieszkali: Henryk Sienkiewicz, Ignacy Paderewski, Karol Szymanowski, obaj Witkiewiczowie (ojciec i syn), przebywało tu wielu znanych malarzy, tworzących zakopiańską „kolonię artystyczną”. Dziś miasto nadal czerpie z tych bogatych, kulturalnych tradycji. W Zakopanem odbywają się festiwale muzyczne, koncerty, przeglądy filmowe i teatralne. Specjalnie dla turystów organizowane są liczne festiwale i imprezy folklorystyczne (Tatrzańska Jesień i Międzynarodowy Festiwal Folkloru Ziemi Górskich).

Kultura i imprezy Międzynarodowy festiwal nad festiwale

W Zakopanem od kilkudziesięciu lat organizowany jest Międzynarodowy Festiwal Folkloru Ziemi Górskich – najstarsza i największa impreza folklorystyczna w Polsce, jeden z najbardziej znanych

tego typu festiwali folkloru ludzi gór na świecie. Zawsze w sierpniu, na Równi Krupowej wyrasta festiwalowy namiot, a ulice miasta zalewa kolorowy, roztańczony tłum górali z całego świata. To wielkie święto muzyki, tańca, śpiewu i strojów górali. Podobnymi imprezami o szerokim charakterze są: Majówka Tatrzańska, „Tatrzańskie Wici”, „Europejskie Targi Produktów Regionalnych” oraz „Międzynarodowe Forum Górskie” organizowane przez Tatrzańską Agencję Rozwoju, Promocji i Kultury. W Zakopanem działają liczne zespoły folklorystyczne, pracuje wielu artystów, którzy chętnie otwierają swoje pracownie w czasie miejskich uroczystości takich jak „Święto ulicy Kościeliskiej”, „Święto ulicy Strążyskiej” i innych. Działa też „Tatrzański Ośrodek Swojszczyzny” – ośrodek kultury Związku Podhalań,

który organizuje w „Białej Izbie” tradycyjne posiały góralskie. Od lat odbywa się w mieście „Zakopiańska Wiosna Jazzowa”, „Międzynarodowy Festiwal Organowy” a także Galeria Jednego Autora w siedzibie Tatrzańskiej Agencji. Ważną imprezą w Zakopanem są też Spotkania z Filmem Górskim, organizowane przez grupę młodych zapaleńców. Oferta kulturalna miasta jest tak bogata, że nie sposób uczestniczyć we wszystkich wernisażach, koncertach, literackich spotkaniach i innych wydarzeniach kulturalnych...

Turystyka Lato pełne emocji

W Tatrach mamy blisko 250 km pieszych szlaków turystycznych. Do tego dochodzą ładne trasy rowerowe różnej trudności. Jest więc w czym wybrać. Tatry to najwyższe pasmo w łańcuchu Karpat (Karpaty Zachodnie). Powierzchnia Tatr wynosi 785 km², z tego 175 km² (ok. 25%) leży w granicach Polski, zaś ok. 610 km² (75%) na terytorium Republiki Słowacji. Długość Tatr, mierzona od Przełęczy Huciańskiej na zachodzie (ok. 905 m n.p.m.) do Przełęczy Zdziarskiej (1081 m n.p.m.) na wscho-

dzie, wynosi w linii prostej ok. 55 km (ściśle wzdłuż grani głównej ok. 80 km). Polska część Tatr jest objęta ochroną przez ustanowienie na tym obszarze Tatrzańskiego Parku Narodowego. W górach latem każdy znajdzie coś dla siebie: miłośników łatwych spacerów zapraszamy do urokliwych dolinek reglowych a zwolenników dużej porcji adrenaliny na szlaki wysokogórskie – na Świnicę, Rysy, Mięgoszowiecką Przełęcz pod Chłopkiem i inne tatrzańskie szczyty i przełęcze. Najbardziej wprawni mogą przejść Orlą Perć – najtrudniejszy, ale też najpiękniejszy szlak turystyczny w Tatrach, poprowadzony od Zawratu po Krzyżne (obowiązuje na nim ruch jednokierunkowy!). Pamiętajcie jednak zawsze, by w górach nie przeceniać własnych możliwości oraz o odpowiednim ekwipunku: odzieży i obuwiu turystycznym, apteczce, mapie, termosie z herbatą w plecaku i telefonie komórkowym z zapisanym w pamięci numerem alarmowym TOPR (601 100 300). A po turystycznych wyprawach w góry warto, dla relaksu, zażyć kąpieli w wodach geotermalnych w zakopiańskim Aquaparku lub w basenie na Polanie Szymboszkowej...

Turystyka Uroki zimy

Zakopane to największy w Polsce ośrodek sportów zimowych. Tradycyjnie, już na początku grudnia, gdy rozpoczyna swą pracę kolejka na Kasprowy Wierch, która teraz dysponuje nowymi, większymi wagonikami, do Zakopanego przyjeżdżają spragnieni narciarskich susów goście. Kasprowy oferuje nartostady na Hali Gąsienicowej i Gorczykowej oraz długi (ponad czterokilometrowy)

zjazd do Kuźnic. Turyści lubią zimowe Zakopane. Do ich dyspozycji pozostaje tu szeroka baza noclegowo-gastronomiczna, o zróżnicowanym standardzie, a przede wszystkim kilkadziesiąt wyciągów i tras narciarskich, od łatwych po trudne. Oprócz Kasprowego bardzo popularne są: trasa slalomowa na Nosalu, trasy zjazdowe na Polanie Szmoszkowej, Harendzie, Kotelniczy i Gubałówce oraz dziesiątki mniejszych wyciągów z dobrze przygotowanymi stokami. Są też specjalnie przygotowane trasy do biegania na nartach (pod Krokwią i na Olczy) oraz tereny dla snowboardzistów. W Zakopanem każdej zimy odbywa się wiele zawodów sportowych, w tym skoki Pucharu Świata na Wielkiej Krokwi i zawody ski-alpinistyczne. Organizowane są też zawody dla amatorów m. in. Bieg Gąsieniców czy zawody retro na starym sprzęcie pamiętającym jeszcze zakopiańskie FIS-y z 1929 i 1939 r.

WAŻNE ADRESY:

Starostwo Powiatowe w Zakopanem

ul. Chramcówki 15, 34-500 Zakopane

tel. 18 20 171 00

fax 18 20 171 04

www.powiat.tatry.pl

Urząd Miasta Zakopane

ul. Kościuszki 13, 34-500 Zakopane

tel. 18 20 204 00

fax 18 20 204 44

e-mail: office@um.zakopane.pl

www.um.zakopane.pl

Tatrzańska Agencja Rozwoju, Promocji i Kultury

ul. Tetmajera 24, 34-500 Zakopane

tel./fax 18 20 613 20

e-mail: promocja@tatry.pl

www.tatry.pl

Biuro Promocji Zakopanego

ul. Generała Galicy 8, 34-500 Zakopane

tel./fax 18 20 669 50

e-mail: promocja@um.zakopane.pl

www.zakopane.pl

Centrum Informacji Turystycznej w Zakopanem

ul. Kościuszki 17,

34-500 Zakopane

tel. 18 20 122 11

fax 18 20 660 51

e-mail: info@um.zakopane.pl

Czynne od poniedziałku do piątku

od 8.00 do 18.00

Tatrzańskie Ochotnicze Pogotowie Ratunkowe

ul. Piłsudskiego 63a,

34-500 Zakopane

tel. 18 20 147 31

fax 18 20 155 60

e-mail: topr@topr.pl

www.topr.pl

telefon ratunkowy: (+48) 601-100-300

Tatrzański Park Narodowy

ul. Chałubińskiego 42a,

34-500 Zakopane

tel. 18 20 632 03

e-mail: sekretariat@tpn.pl

www.tpn.pl

Muzeum Tatrzańskie

im. dr. Tytusa Chałubińskiego

w Zakopanem

ul. Krupówki 10, 34-500 Zakopane

tel. 18 20 15 205, 18 20 12 935

fax 18 20 63 872

biuro@muzeumtatrzańskie.pl

www.muzeumtatrzańskie.pl

Teatr im. Stanisława Ignacego Witkiewicza

ul. Chramcówki 15, 34-500 Zakopane

tel./fax 18 20 006 60, 18 20 682 97

e-mail: teatr@witkacy.zakopane.pl

www.witkacy.zakopane.pl

Polskie Koleje Linowe Sp. z o.o.

ul. Krupówki 48, 34-500 Zakopane

tel. 18 20 153 56

fax 18 20 144 14

e-mail: office@pkl.pl

www.pkl.pl

Kraj Preszowski (Prešovský kraj)

Województwo Preszowskie (Prešovský kraj) rozkłada się na północno wschodniej części Słowacji, rozciągając się z zachodu na wschód. Na północy graniczy z Polską, a od wschodu z Ukrainą. Pod względem powierzchni, jaką zajmuje, jest drugim największym na Słowacji. Całe województwo liczy 8 993 km² a zamieszkuje go około 800 tysięcy mieszkańców.

Powiaty: Preszów (Prešov), Bardejów, Humenne, Kieżmark (Kežmarok), Lewocza (Levoča), Medzilaborce, Poprad, Sabinów (Sabinov), Snina, Stara Lubownia (Stará Lubovňa), Stropkov, Svidnik, Vranov nad Topľou.

Rzeźba terenu jest mocno ukształtowana, dużą część terytorium tworzą góry. Najwyższym szczytem województwa i całej Słowacji jest Gerlach w Wysokich Tatrach/2655 m n.p.m./

Metropolią tego największego słowackiego regionu administracyjnego a także trzecim pod względem wielkości miastem Słowacji jest Preszów. Miasto to jest jednocześnie centrum regionu Szarisz (Šariš). Szczycącym się również miastem jest Bardejov, którego historyczna gotycka Starówka zapisana jest na liście zabytków kultury UNESCO. Najstarsza wzmianka pisemna o mieście pochodzi z 1241 roku. Dzięki dogodnemu położeniu, tj. przy szlaku handlowym z Polski na Węgry, miasto się szybko rozwijało. Największy rozwój miasta nastąpił w XV i XVI wieku. Najbardziej cennym zabytkiem miasta jest gotycki kościół parafialny św. Idziego. Wewnątrz mieści się 11 późnogotyckich ołtarzy szafastych z lat 1440-1510. Na uwagę zasługuje również prostokątny rynek wyłożony rzeźnymi kamieniami, otoczony domami mieszczchańskimi o charakterze architektury gotyckiej i renesansowej. Na środku rynku, obok kościoła św. Idziego, stoi starożytny gotycko-renesansowy ratusz z 1509 roku. Fortyfikacje miejskie posiadały około 23 baszt, do dzisiaj zachowało się ich 12. Interesującymi i wartymi zobaczenia są również: kościół klasztorny, kompleks samodzielnych

budowli żydowskich – Suburbium, synagoga, rzeźba św. Floriana, średniowieczne budowle obronne i greckokatolicka cerkiew. Za opiekę nad zabytkami zostało miastu w 1986 roku przyznane międzynarodowe wyróżnienie „Europejska nagroda – złoty medal”. Dnia 7 czerwca 2001 roku miasto Bardiów zostało wpisane na listę Światowego Dziedzictwa Kulturowego UNESCO.

Szarisz jest także obszarem o największej liczbie pięknych drewnianych kościołów i cerkwi, znajduje się tu również słynne uzdrowisko Bardejovské kúpele. Kolejną nierozłączną częścią Województwa Preszowskiego jest też najatrakcyjniejszy pod względem turystycznym region Słowacji – Tatry Wysokie. Upodobali je sobie amatorzy turystyki pieszej oraz narciarstwa. Znajduje się tutaj, oprócz Tatrzańskiego Parku Narodowego, mnóstwo uzdrowisk klimatycznych.

Terytorium Spisza obfituje niezwykłą liczbą pałaców, zwanych tu kasztelami np.: Strážky, klasztorów np.: Czerwony Klasztor (Červený kláštor) i zamków np.: Zamek Kieżmarski, (Kežmarský hrad), Zamek Lubow-

nianski (Ľubovniansky hrad). Do klejnotów przyrodniczych Spisza należą parki narodowe Pieniny i Słowacki Raj (Slovenský raj), Zamek Spiski (Spišský hrad) wraz z zespołem okolicznych budowli (największy średniowieczny kompleks zamkowy w Europie Środkowej), Spiskie Podhradie (Spišské podhradie), miasteczko kościelne Kapituła Spiska (Spišská Kapitula), kościół gotycki w Žehre oraz Levoča należą do zabytków UNESCO. Zamek Spiski swoją powierzchnią ponad 4 ha jest jednym z największych zespołów zamkowych w Europie Środkowej. Najstarsza pisemna wzmianka o zamku pochodzi z 1120 roku. Początkowo pełnił on rolę twierdzy granicznej państwa węgierskiego, potem stał się na kilka stuleci siedzibą żupana spiskiego. W 1241 roku Zamek Spiski oparł się atakom Tatarów. W 1780 roku zespół zamkowy zniszczył pożar i Zamek Spiski zmienił się w ruinę. Do całkowitego spustoszenia nie dopuścili dopiero konserwatorzy zabytków, którzy w 1970 roku rozpoczęli konserwację obwarowań i pałaców. Ich wysiłek został doceniony w 1993 roku, gdy Zamek Spiski i okoliczne zabytki wpisano na listę UNESCO. Dzisiaj

na Zamku mieści się ekspozycja Muzeum Spiskiego dotycząca dziejów zamku i średniowiecznej broni. Spiskie Podhradie jest dzisiaj siedzibą wznowionego biskupstwa spiskiego. Do najbardziej atrakcyjnych zabytków architektonicznych miasteczka należą: kościół Narodzenia Marii Panny z gotyckim ołtarzem skrzydłowym św. Barbary i gotycka chrzcielnica, z drugiej połowy XV wieku, klasztor Braci Miłosierdzia, kościół ewangelicki z cennymi organami oraz odrestaurowana synagoga. Kapituła Spiska, która często porównywana jest z Watykanem jest małym cerkiewnym miasteczkiem, z mnóstwem cennych zabytków, gdzie znajduje się urząd biskupi. Najcenniejszymi zabytkami Kapituły są: Katedra św. Marcina, Pałac biskupi i Wieża Zegarowa. Miejscowość Žehra jest znana dzięki cennemu kościołowi rzymskokatolickiemu św. Ducha ze XIV wieku, którego wnętrza ozdobione są zachowanymi wyjątkowymi średniowiecznymi malowidłami ściennymi. Miasto Lewocza to prawdziwy Spiski klejnot z mnóstwem zabytków architektury. Punktem centralnym starodawnej Lewoczy jest rozległy rynek na planie

Kraj Preszowski (Prešovský kraj)

prostokąta. Znajduje się tu rzymskokatolicki parafialny kościół św. Jakuba (Kostol sv. Jakuba) z XIV wieku, który należy do najcenniejszych budowli sakralnych na Słowacji. Wysoka szczupła wieża kościoła z pierwszej połowy XIX wieku jest najważniejszą dominantą w sylwetce miasta. Do niezwykle cennych należy zwłaszcza wnętrze kościoła, które jest wyjątkowym muzeum średniowiecznej sztuki sakralnej. Późnogotycki drewniany ołtarz główny św. Jakuba o wysokości 18,6 m jest najwyższym ołtarzem tego rodzaju na świecie. Zbudowano go z drewna lipowego w latach 1507-1517 w warsztacie Mistrza Pawła z Lewoczy (Majstra Pavla z Levoče). Mistrz Paweł ponoć powierzył swoją własną podobiznę jednej z dwunastu rzeźb apostołów wspaniałej kompozycji Ostatniej Wieczerzy, która znajduje się w dolnej części ołtarza. Z kościołem parafialnym sąsiaduje budowla dawnego ratusza lewoczczyńskiego z arkadami zbudowanego po pożarze w roku 1550. Należy do szczytowych osiągnięć świeckiej architektury renesansowej na Słowacji. Na rynku stoi także zw. klatka wstydu z XVI wieku, która była wykorzystywana w przeszłości do publicznego upokarzania. Rynek centralny otacza ponad 50 godnych uwagi domów mieszczańskich i domów patrycjuszów. Większość z nich nosi nazwy dawnych właścicieli. Uwagę zwraca także renesansowy Thu-

roz dom, który zyskał wczesnorennesansową fasadę sgrafitową w roku 1904.

W Górnym Zemplinie, który jest najbardziej wysuniętym na wschód regionem Słowacji, znajduje się typowa kraina karpacka Wschodnich Karpat (Východné Karpaty). Tutejszy Park Narodowy Poloniny (Národný park Poloniny) porasta puszcza pierwotna. W czerwcu 2007 na Listę Światowego Dziedzictwa Przyrodniczego UNESCO zostały dopisane również puszcze Stužica, Havešová i Rožok w paśmie górskim Bukovské vrchy wraz z puszcza Kyjovský prales w paśmie górskim Vihorlatské vrchy niedaleko Narodowego Parku

Poloniny oraz puszciami na Ukrainie. Na atrakcyjność tych okolic wpływają także liczne bezcenne drewniane cerkwie prawosławne i greckokatolickie. Największe atrakcje Województwa Preszowskiego: Wysokie Tatry, Słowacki Raj i Poloniny, Bardejov, Zamek Spiski i okolice, drewniane kościoły i cerkwie na Szariszu i Zemplinie, Muzeum sztuki nowoczesnej Andy Warhola – Medzilaborce, Klasztor kartuzjański w Czerwonym Klasztorze, Zamek i skansen Stará Ľubovňa, skansen w Bardejovských kúpeľoch, ośrodki narciarskie w Tatrach Wysokich/Tatzańska Ľomnica i Sztrbske Pleso/i Jaskinia Bielska.

ZDJĘCIA:

Sławomir Burkat www.burkatowka.pl; Adam-Brzoza.com; Jakub Gac;
Łukasz Nodzyński www.fotola.org; Stanisław Momot; Adam Marduća;
zasoby Muzeum Tatrańskiego; zasoby Tatrzańskiej Agencji Rozwoju Promocji i Kultury.

TATRZAŃSKA AGENCJA ROZWOJU, PROMOCJI I KULTURY

ul. Tetmajera 24, 34-500 Zakopane

NIP 736 164 55 26; Regon 120368342

tel. / fax. (+48) 18 20 613 20; e-mail: promocja@tatry.pl

www.tatry.pl

TATRY

zapraszają!

PL-SK
2007-2013

... partnerstwo dla wspólnego rozwoju ...

TATRZAŃSKA
AGENCJA
WWW.TATRY.PL

UNIA EUROPEJSKA
EUROPEJSKI FUNDUSZ
ROZWOJU REGIONALNEGO

Projekt współfinansowany przez Unię Europejską z Europejskiego Funduszu Rozwoju Regionalnego oraz budżetu państwa za pośrednictwem Euroregionu „Tatry” w ramach Programu Współpracy Transgranicznej Rzeczpospolita Polska - Republika Słowacka 2007-2013.